

CONCEPTUL COȘERIAN DE „CREATIVITATE”

GHEORGHE POPA*

Text preluat, cu unele modificări, din vol. *Creativitatea lingvală: de la semn la text*, lucrările ediției a V-a a Colocviului Internațional „Filologia secolului al XXI-lea”, Iași, Editura PIM, 2014, p. 191–197.

1. Cuvântul *creativitate* înseamnă „dispoziție potențială de a crea; însușirea, capacitatea de a fi creativ” și a apărut, firește, de la verbul *a crea*. Ceea ce ar trebui să menționăm chiar de la început e faptul că acest cuvânt, deși e utilizat tot mai frecvent și cu accepție terminologică (preponderent, lingvistică), nu e înregistrat până în prezent de dicționarele explicative cu accepția respectivă. Ce e drept, după apariția unor lucrări în domeniu (semnate de N. Chomsky, L. Guibert, D. Corbin și, în special, de E. Coșeriu), ce au luat în discuție problema *creativității*, acest cuvânt (precum și toate celelalte derivate ale cuvântului: *a crea*, *creare*, *creație*, *creativ*, *a re-crea*, *re-creare* ș.a.) e consemnat de dicționarele de specialitate pentru a acoperi o anumită zonă terminologică (vezi, de exemplu, (Bidu-Vrănceanu *et al.* 1997: 141–142). În cele ce urmează, el va fi utilizat, grație judecăților de valoare ale prof. E. Coșeriu pe marginea conceptului în discuție, ca fiind purtător al unei semnificații terminologico-lingvistice distincte.

1.1. E cunoscut faptul că principiul după care s-a condus E. Coșeriu în materie de terminologie este, din anumite puncte de vedere, destul de simplu: considerând „că e nevoie ca științele umanistice să fie și umane, și să fie mai mult sau mai puțin înțelese de vorbitori”, Maestrul a încercat de fiecare dată să se apropie „cât mai mult de vorbirea curentă”, să transforme „în termen ceea ce există deja în vorbirea curentă” și să întrebuițeze „cuvântul nu ca în limbă, ci ca termen pentru ceva definit” (Coșeriu 1996: 55¹). Putem deduce că viziunea terminologică

* Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, Republica Moldova.

¹ Ulterior, prof. E. Coșeriu va reveni la acest principiu când îl critică pe Frege, pentru că acesta a utilizat o terminologie care „a făcut multe greutăți și a produs și multă confuzie. În terminologia mea încerc (în acest caz ca și în general) să corespund pe cât posibil tradiției și, în același timp, să nu mă îndepărtez prea mult de uzul lingvistic de toate zilele al limbii respective (în cazul de față, germana)” (Coșeriu 2009: 118).

coșeriană derivă dintr-un alt principiu deontologic al savantului, și anume principiul „utilității publice”.

Astfel, pornind de la această premisă, prof. E. Coșeriu înțelege prin creativitate „o productivitate care comportă două sensuri: productivitate în raport cu «obiectivele» produse și productivitate în raport cu procedeele de producere de corespondente (ce pot fi ele însele «produse»). Deci creativitatea este proprietatea activităților umane care nu numai că aplică reguli de producere, ci, în același timp, le și modifică” (Coșeriu 2009: 318). După cum se poate înțelege, creativitatea e o caracteristică nu doar a limbajului, ci se referă, în exclusivitate, la toate activitățile culturale (libere) ale omului.

1.2. În contextul problematicii în discuție, găsim rezonabil a se mai reține un detaliu: pentru E. Coșeriu, orice cuvânt din vorbirea curentă e folosit „ca termen pentru ceva definit” doar în situațiile când apare necesitatea de a face *distincții*, întrucât, după cum reitera însuși reductibilul savant, știința are nevoie de distincții, or „a dobândi cunoaștere științifică înseamnă, înainte de toate, a face distincții” (*ibidem*: 301). Totodată, trebuie avut în vedere și faptul că, în viziunea lui E. Coșeriu, a *distinge* nu înseamnă „a separa”, întrucât obiectele se separă, iar noțiunile se disting. De exemplu, *ziua și noaptea* sau *tinerețea și bătrânețea* nu pot fi separate, deoarece reprezintă un continuum, în schimb, ele pot fi distinse ca noțiuni, concepte și tocmai datorită faptului că „vedem trăsături ale zilei și trăsături ale nopții [respectiv ale tinereții și ale bătrâneții – n.n.] în același timp, acest fapt face să putem separa obiectele” (Coșeriu 1996: 29)².

1.3. Am insistat pe segmentul distincțiilor, deoarece orice concept coșerian, inclusiv cel de creativitate, poate fi exhaustiv înțeles și univoc interpretat numai dacă e examinat prin prisma *distincțiilor* de rigoare.

1.3.1. Astfel, pentru a înțelege mai bine conceptul de creativitate, trebuie să pornim, întâi de toate, de la faptul că, fără a nega „valoarea distincțiilor saussuriene”, în special cea care se referă la distincția metodologică dintre limbă și vorbire, E. Coșeriu a propus o schemă tripartită (*sistem/normă/vorbire*), renunțând la principiul saussurian că *limba* este „măsură a tuturor celorlalte manifestări de limbaj” și pledând insistent și convingător pentru *vorbire* ca „măsură”, în vreme ce limba – ca „dimensiune, fără îndoială, esențială” – ar urma „s-o găsim în *vorbire*” (Coșeriu 1996:14).

1.3.1.1. După cum se știe, distincția dintre limbă și vorbire a fost efectuată de F. de Saussure la începutul secolului trecut. E. Coșeriu e însă unul din primii lingviști care s-a „întrebat în ce măsură această distincție este o distincție reală” (Coșeriu 1994: 50), exprimându-și dezacordul referitor la această distincție. Ulterior, numărul lingviștilor care au combătut ori s-au îndepărtat de dihotomia saussuriană a crescut evident. De exemplu, se consideră că vorbirea este, mai

² Despre alte detalii privind concepția lui E. Coșeriu în problema terminologiei, a se vedea Munteanu 2010.

degrabă, o realizare a omului, a personalității, a sferei lui afective decât o realizare a limbii: ca atare, realizarea, includerea limbii este necesară și foarte importantă, dar se prezintă doar ca un mijloc pe calea manifestării vorbirii (Ушакова 2009: 9). În aceeași ordine de idei, pentru psiholingviști, de exemplu, este mai acceptabilă seria „aptitudinea lingvală «ca parte a psihicului» – conștiință – cultură – personalitate – vorbire” decât dihotomia saussuriană limbă/vorbire (Уфимцева 2009: 4).

În consonanță cu precizările de mai sus, am mai putea adăuga în legătură cu aspectul în discuție că, „plecând tocmai de la vorbire, constatăm că, în vorbire, vorbitorul nu știe numai un sistem, ci mai multe, chiar în limba lui, și în vorbire poate întrebuița, până la un anumit punct, și alte sisteme decât al lui și înțelege, cel puțin câte ceva, din celelalte sisteme” (Coșeriu 1996: 22).

1.3.1.2. Predispoziția sau disponibilitatea vorbitorului de a-și manifesta posibilitățile creative nu sunt împiedicate sau periclitate de limbă, întrucât ea se prezintă întotdeauna ca „un sistem deschis spre viitor, un sistem de posibilități, în parte realizate și în parte realizabile” (*ibidem*: 139). Această convingere vizionară nu putea să evite schițarea dimensiunii viitoare a oricărei limbi. Limba română, de exemplu, „este nu doar ce s-a spus până acum, ci tot ce s-a spus în egală măsură cu ce se spune de acum încolo [subl. n.]” (Coșeriu 1994: 26). Astfel, deși cuvintele *temenea* „compliment” (de origine turcă), *huligan* (de origine rusă) sau exotismele *seimist* „membru al Parlamentului Poloniei sau al Camerei Inferioare a acestuia”, *aul* „sat de munte în Crimeea, Caucaz și Asia Centrală” nu sunt atestate în dicționarele românești cu funcție de elemente componente ale locuțiunilor, pot da naștere, la necesitate, următoarelor locuțiuni: *a face o temenea*, *mentalitate de huligan*, *imunitate de seimist*, *viață de aul*.

1.3.2. Amintim și de o altă distincție coșeriană: sincronie/diacronie. După E. Coșeriu, în vorbire, sincronia nu poate fi separată realmente de diacronie, „fiindcă sincronia este funcționare și diacronia este dezvoltare” (*ibidem*). Cu privire la această distincție, trebuie să se rețină că „prin creativitate, dar și prin virtualitatea sistemului, ceea ce se creează există deja, ține de funcționare, ține de sincronie”. În felul acesta, concluzionează E. Coșeriu, în vorbire aceste două momente (sincronia și diacronia) „sunt numai un singur moment: un moment văzut ca *funcționare*, celălalt văzut ca *dezvoltare*, ca fapt nou pe linia timpului” (*ibidem*: 30).

Despre faptul cum aceste două concepte „colaborează” în procesul de creare, E. Coșeriu menționează următoarele: „Cu privire la *tehnica liberă*, trebuie să deosebim, în starea actuală a limbii și a fiecărei forme a unei limbi, între *sincronie*, în sens strict, și *diacronia vorbitorilor*, adică nu diacronia lingvistului, ci diacronia vorbitorilor, care au și anumite convingeri, convingeri pe care le arată în vorbire și în alegerea pe care o fac în vorbire, cu privire la noutatea sau la vechimea expresiilor. Și, eventual, pot să greșească cu totul, însă aceasta nu are nicio importanță pentru vorbirea acestor vorbitori, fiindcă ei întrebuițează cuvintele cu această convingere. Și vorbitorul [...] ca vorbitor, nu ca lingvist, ci ca vorbitor, are

totdeauna dreptate” (*ibidem*: 56). Astfel, deși la scrierea cu *î* sau cu *u* în formele de indicativ prezent ale verbului *a fi* sunt corecte, din punct de vedere etimologic, doar formele cu *î* (aceste forme descind nu din indicativul prezent al verbului latin *esse*, ci din forma de conjunctiv prezent latin, care a ajuns prin evoluție fonetică la forma *sint* > *sunt*), totuși, grație vorbitorilor, există reale șanse să se generalizeze formele cu *u*. În această situație, dacă vorbitorul, ne atenționează E. Coșeriu, ar încerca „să ne explice, atuncea nu-i mai dăm dreptate, fiindcă atuncea el devine lingvist și în această calitate n-ar avea voie să greșască” (*ibidem*).

2. Trebuie să menționăm că, în viziunea lui E. Coșeriu, limbajul nu poate fi examinat prin analogie cu obiectele de studiu al științelor naturale și reale, iar lingvistica nu poate fi „construită” prin analogie cu aceste științe, întrucât „o limbă nu există asemenea unui obiect sau organism natural, deci nu are o continuitate organică independentă de conștiința vorbitorului ei” (Coșeriu 2009: 320). În felul acesta, ajungem la o altă teză fundamentală coșeriană ce se referă la rolul decisiv al vorbitorului în procesul de creativitate. Nimeni nu pune la îndoială faptul că tot ceea ce există în limbă pornește de la acte individuale de vorbire, dar, spre deosebire de alți lingviști (Ch. Bally, A. Sechehaye, W. von Wartburg, A. Martinet ș.a.) care examinează inovațiile lingviale în baza dihotomiei saussuriene limbă/vorbire, E. Coșeriu, în baza sus-numitei scheme tripartite, rezervă normei rolul unui un fel de „filtru”: ea „reglează și controlează, potrivit unor modele legitimate de tradiție și consens, dinamica vorbirii” (Munteanu 2005: 273). Certitudinea lui E. Coșeriu e că dimensiunea creativității are ca punct de reper vorbitorul, iar lingvistul trebuie, pur și simplu, „să se preocupe de tot ceea ce îl interesează pe vorbitor” (Coșeriu 1994: 164), întrucât anume vorbitorul „este măsura tuturor lucrurilor în lingvistică”. Motivul unei atare pledoarii derivă atât din certitudinea sus-amintită, cât și din faptul că vorbitorul „este măsura tuturor lucrurilor în lingvistică, fiindcă limbajul e făcut de către și pentru vorbitori, nu de către și pentru lingviști” (*ibidem*).

3. După cum se știe, limbajul, în viziunea lui E. Coșeriu, „este, pe de o parte, baza culturii, a întregii culturi și, pe de altă parte, este o formă a culturii. Adică, numai limbajul are această posibilitate de a fi limbaj și realitate, în același timp, și de a vorbi și despre sine însuși” (Coșeriu 1996: 102–103). În această ordine de idei, trebuie să se rețină că, la rândul ei, cultura „este, fără îndoială, creativitate obiectivată, însă, în același timp, este obiectivarea creativității omului istoric, ceea ce înseamnă că se face într-o anumită comunitate și într-o epocă determinată de o situație determinată” (Coșeriu 1994: 178). Acest punct de vedere a fost lansat de Maestru chiar de la începutul activității sale științifice. Cu părere de rău, învățații și-au amintit despre această opinie coșeriană doar la sfârșitul sec. al XX-lea, când „s-au trezit într-un fel de impas: s-a dovedit că în știința despre om lipsește esențialul, adică ceea ce a creat omul și intelectul său – cultura” (Фрумкина 1995: 104).

Pentru E. Coșeriu, care nu pregeta să menționeze cu orice prilej că limba este „elementul principal”, „baza” culturii, limbajul uman constituie fundamentul care

asigură existența celorlalte activități spirituale ale omului. De aici și interesul sporit al lui E. Coșeriu față de lingvistică în primul rând, întrucât, „pornind de la ea către epistemologie și către toate celelalte științe în efortul de a le situa, iar nu invers, conchide cercetătoarea clujeană Dina Vâlcu, a făcut ca el să găsească elementele ce justificau nu doar necesitatea plasării lingvisticii într-un cadru științific mai larg, ci și locul exact pe care ea urma să-l ocupe în interiorul lui” (Vâlcu 2008: 54). Putem deduce că, din această perspectivă, nu e suficient ca lingvistica să fie considerată, pur și simplu, o știință a culturii, ci mai este necesar ca ea să-și ocupe locul bine meritat la „masa festivă” a științelor umane. Acesta a fost motivul forte ce i-a permis prof. M. Borcilă să susțină necondiționat că E. Coșeriu este „adevăratul întemeietor al disciplinei centrale a umanităților și, în același timp, cel care pune, prin aceasta, în sensul cel mai riguros, bazele conceptuale ale științelor culturii în general” (Borcilă 2001: 22).

4. Trebuie menționat cu toată fermitatea că, în viziunea lui E. Coșeriu, limbajul uman, care ține de activitatea intelectuală a omului, se prezintă ca un proces în continuă mișcare și se află permanent sub „presiunea” creativității. După cum remarcă majoritatea coșerologilor, limbajul este, întâi de toate, creație de semnificate și doar apoi întrebuițare. El este creație de conținut și expresie în același timp, dar nu o creație de semne materiale pentru semnificate deja existente. Altfel zis, când s-a creat un cuvânt, acesta este echivalentul actului „de «a face», deci «când s-a făcut», nu «când s-a întrebuițat». Pe urmă îl putem întrebuița în mai multe feluri și reproduce” (Coșeriu 1996: 49).

4.1. În același timp, n-ar trebui să se creeze impresia că procesului de creație i se permite „orice și oriunde”. Trebuie să menționăm că „survolarea” de către vorbitori a spațiului creativ al limbii, explorarea posibilităților ei creative nu pot ocoli „periscopul” interlocutorului/interlocutorilor, întrucât subiectul creator este un „subiect între subiecte”. Reiese, așadar, că limbajul, fiind – în termeni aristotelici și humboldtieni – *enérgeia*, adică o creație continuă, este pus în situația de a înfrunța în permanență rezistența alterității. Trebuie să menționăm că, în opinia lui E. Coșeriu, creativitatea și alteritatea sunt două principii fundamentale în funcționarea limbajului care se opun și totodată coexistă. Altfel zis, dacă dimensiunea „generoasă” a creativității vizează emițătorul, apoi dimensiunea „restrictivă” a alterității vizează interlocutorul. Pornind de la ipoteza că anume „creația originară este creație nu numai pentru mine, ci și pentru altcineva”, E. Coșeriu se vede pus în situația de a face o precizare: deși limbajul este întotdeauna comunicare, totuși trebuie să se facă deosebire între comunicare *cu cineva* și comunicare *despre ceva*. Și, dacă comunicarea *despre ceva* poate lipsi, apoi comunicarea *cu cineva* „este constitutivă pentru limbaj” (Coșeriu 1996: 51).

4.2. Pentru a înlesni înțelegerea afirmației de mai sus, aducem un exemplu. *Răsăritul* este un punct cardinal, care este asociat „cu ivirea minunilor și cu declanșarea reveriilor”. Prin denaturarea intenționată și interpretarea exagerată,

versul dosofteian *Că și de la Moscvi luceaște lucoare*³ s-a transformat în spațiul „moldoromânesc” (probabil, și printr-un act de folclorizare) într-un slogan cu evidente nuanțe ideologice: *Lucoarea vine de la Răsărit / Lumina vine de la Răsărit*⁴. Era suficient ca cineva să-și facă studiile sau să-și facă un curs de tratament medical la Moscova, să fie dată în exploatare o hidrocentrală sau o fabrică de prelucrare a tutunului în Republica Moldova etc. și argumentarea nu se aștepta multășteptată, întrucât... *Lumina vine de la Răsărit*. Într-un cuvânt, șablonul respectiv, fără a avea un referent concret, însemna tot ce e posibil: și „ajutor material dezinteresat”, și „sprijin moral și spiritual”, și „salvare și protejare” etc. din partea rușilor. Ce e drept, pe parcurs, au fost nu puțini cercetători (dar și nespecialiști) care au încercat să zdruncine (din motive lesne de înțeles, firește, mai mult camuflat) valoarea simbolică în cauză a cuvântului *răsărit*. Într-un mod cu totul original a făcut însă acest lucru N. Leahu: a demitizat valoarea simbolică a cuvântului *răsărit* (cu sensurile din cadrul sloganului amintit), având ca punct de reper nu invocarea argumentelor sau dezvăluirea și combaterea exagerărilor, ci însuși versul dosofteian, substituind *răsărit* prin *răsărită*: „Lumina vine de la *răsărită*” (Leahu 2008: 12). Trecem cu vederea peste inventivitatea înzestratului critic literar (cum ar fi, de exemplu, jocul de cuvinte situat pe muchia unei false omonimii *răsărit – răsărită*), fiind interesați mai degrabă de soarta de mai departe a acestui cuvânt (firește, cu semnificația din pretențiosul aforism citat). Mai concret: are sau nu are șanse acest cuvânt să devină cuvânt-simbol ca și „născătorul” său *răsărit*? La această întrebare răspunsul nu poate fi unul univoc. Remarcăm doar că, pe de o parte, posibilitățile cuvântului *răsărită* de a deveni simbol pot crește pe seama dănuirii valorii simbolice a cuvântului *răsărit*. Or, în contextul respectiv, *răsărită* e un veritabil antonim semantico-contextual al cuvântului *răsărit*, întrucât se face aluzie la îmbinarea oximoronică rusă *культура семечек* „cultura semințelor de răsărită”: aceste semințe, după ce sunt întrebuițate, nu numai că sunt nestingerit scuipate, dar acest lucru se face unde... se nimereste. În plus, pornind de la principiul coșerian al opoziției care „constituie o aplicație a principiului general al relației”, putem deduce că șansele cuvintelor/îmbinărilor de cuvinte de a ajunge simboluri sporesc considerabil și din motivul că simbolurile „nu constituie în mod necesar un sistem și care pot simboliza prin ele însele, în afara oricărei opoziții (sau numai printr-o opoziție generică față de «tot restul»); astfel, balanța, simbolul justiției, nu se opune printr-o

³ Prin acest vers, Dosoftei își exprima recunoștința Patriarhului Ioakim al Moscovei pentru trimiterea unei tipografii din Rusia.

⁴ Iată o mărturisire elocventă în acest sens, făcută – ce e drept, cam tardiv, abia în anii '90! – de însuși ex-directorul Institutului de Limba Rusă al Academiei de Științe a URSS, acad. V.G. Kostomarov: „Era dominant interesul cultural, chiar culturnic [culturnică «orientare a intelectualității burgheze din Rusia prerevoluționară ce a substituit lupta adevărată pentru interesele poporului doar printr-o activitate iluministă» – n.n.] pentru limba rusă legat de convingeri ideologice («limba rusă este limba comunismului», «nu poți deveni adevărat leninist fără a cunoaște limba rusă», «Lumina vine de la Moscova»)» (Костомаров 1990: 6).

anumită trăsătură funcțională bufniței, care poate fi simbolul înțelepciunii” (Coșeriu 2000: 190). Cu alte cuvinte, dacă anumite unități, pentru a deveni unități ale limbii, au de înfruntat presiunea sistemului, adică inerția unor relații existente, apoi unitățile care urmează să ajungă simboluri sunt scutite de un atare „examen”. Pe de altă parte, trebuie avut în vedere și faptul că orice act de creație (dar creativitatea, după E. Coșeriu, se manifestă constant în limbaj) poate fi explicat „cu ajutorul situației și al contextului” și înțeles de ascultător doar „printr-un efort interpretativ, care este un efort de re-creație” (*ibidem*: 174). Prin urmare, posibilitățile cuvântului *răsărită* de a deveni simbol (cu semnificația simbolică menționată) mai ține și de „efortul interpretativ”, care nu depinde „de cunoașterea unei limbi, ci de dispozițiile naturale și de formația culturală a fiecărui vorbitor” (*ibidem*: 175).

5. Examinând domeniul creativității, prof. E. Coșeriu nu putea să evite aspecte legate de alte două dimensiuni ale limbajului, și anume varietatea și omogenitatea.

5.1. În opinia lui E. Coșeriu, fiind o activitate creatoare, limbajul, „chiar și într-o singură limbă, prezintă o varietate în fond nelimitată” (Coșeriu 1994: 38). Mai mult decât atât: „se poate ajunge până la individ cu varietatea și, în cazul individului, la anumite forme de expresie ale acestuia în situații diferite”.

În felul acesta, E. Coșeriu reliefează trei tipuri de varietate: „*varietatea diatopică* (în spațiu), *varietatea diastratică* (între păturile sociale și culturale ale unei comunități) și *varietatea diafazică* (între modalitățile de vorbire determinate prin situația însăși a vorbirii și prin elementele situației vorbirii și prin elementele situației vorbirii, adică cine vorbește, cu cine, despre ce, în ce circumstanțe” (*ibidem*).

5.2. La polul opus al varietății, în vederea asigurării unui echilibru determinat social prin finalitatea însuși a limbajului, se află „omogenitățile, adică identitățile, unitatea”: avem, așadar, o unitate *sintopică* (unitate numai în sens spațial), o unitate *sinstratică* (unitate de nivel de limbă), o unitate *sinfazică* (unitate de stil de limbă). Pornind de la această stare de lucruri, îndemnul logic al Maestrului nu s-a lăsat mult așteptat: „O lingvistică realistă trebuie să țină seama nu numai de omogenitate, ci și de varietate” (*ibidem*: 39).

6. Firește, interpretarea limbajului ca o activitate *sui generis* de a cunoaște realitatea înconjurătoare (clasificând-o iminent prin semnificate) nu putea să nu conducă la necesitatea reconsiderării reperelor în baza cărora se identifică funcțiile limbajului uman, a rolului și a numărului de funcții ale limbajului. În opinia lui E. Coșeriu, funcțiile limbajului uman se concentrează în perimetrul reprezentării, iar semnul lingval stabilește un raport de intertextualitate cu semne din alte texte. În felul acesta, E. Coșeriu consideră că funcția fundamentală a limbajului este cea „semnificativă” definită prin „creația de semnificații”, adică funcția de creare liberă de semnificate (conținuturi lingviale) în alteritate. Firește, o atare viziune i-a bulversat, de exemplu, pe înflăcărații adepți ai teoriei leniniste privind funcția de

bază a limbajului (funcția de comunicare), pe cei ai teoriei jakobsoniene referitor la cele șase funcții sau pe cei ai teoriei bühleriene referitor la cele trei funcții ale limbajului uman (printre altele, fetișizarea funcției semnificative a limbajului constituie, în opinia prof. M. Borcilă, „principiul întemeietor al integralismului lingvistic” – Borcilă 2011: 160).

7. În încheiere, menționăm că această dimensiune a limbajului care este creativitatea, în afară de faptul că se prezintă ca o activitate liberă (cum ar fi arta, mitul, filozofia, religia), mai îndeplinește și rolul de liant „de nădejde” ce unește toate activitățile libere (culturale) ale individului vorbitor. Indiscutabil că manifestările concrete ale acestui „liant” dau și vor continua să dea nu puține „bătăi de cap” actualei și viitoarei generații de specialiști în Coșeriu.

Indiferent cărei direcții lingvistice îi va aparține specialistul care se va pronunța pe marginea conceptului coșerian de creativitate sau din ce perspectivă va fi abordat acest concept, șansele elucidării exhaustive a conceptului coșerian de creativitate sălășluiesc în cei cinci parametri cardinali pe care prof. M. Borcilă i-a sintetizat sub forma unui „pentalog” al integralismului lingvistic.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

- Bidu-Vrânceanu *et al.* 1997 = Angela Bidu-Vrânceanu, Cristina Călărașu, Liliana Ionescu-Ruxândoiu, Mihaela Mancaș, Gabriela Pană-Dindelegan, *Dicționar general de științe. Științe ale limbii*, București, Editura Științifică.
- Borcilă 2001 = Mircea Borcilă, *Eugeniu Coșeriu și bazele științelor culturii*, în „Academica”, mai–iunie, nr. 7–8.
- Borcilă 2011 = Mircea Borcilă, *Resurecția mitului în studiile integraliste*, în „Caietele de la Putna”, *Fertilitatea mitului*, 25–28 august 2011, Mănăstirea Putna, Editura Nicodim Caligraful.
- Coșeriu 1994 = Eugeniu Coșeriu, *Prelegeri și conferințe (1992–1993)*, număr special al revistei „Anuar de lingvistică și istorie literară”, t. XXXIII, 1992–1993, Seria A. Lingvistică.
- Coșeriu 1996 = Eugeniu Coșeriu, *Lingvistica integrală. Interviu cu Eugeniu Coșeriu realizat de Nicolae Saramandu*, București, Editura Fundației Culturale Române.
- Coșeriu 2009 = Eugeniu Coșeriu, *Omul și limbajul său. Studii de filozofie a limbajului, teorie a limbii și lingvistică generală*, antologie, argument și note de Dorel Fînar, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”.
- Leahu 2008 = N. Leahu, *Comedia cumană și vodevilul peceneg*, Iași, Editura Timpul.
- Munteanu 2005 = Eugen Munteanu, *Introducere în lingvistică*, Iași, Editura Polirom.
- Munteanu 2010 = Cristinel Munteanu, *Problema terminologiei în concepția lingvistică a lui Eugeniu Coșeriu*, în „Analele Universității «Dunărea de Jos» din Galați”, fasc. XXIV, an. III, nr. 1 (3), *Lexic comun/lexic specializat*, Galați, Editura Europlus.
- Vâlcu 2008 = Dina Vâlcu, *Perspectiva integralistă asupra lingvisticii ca știință a culturii*, în „Limba Română” (Chișinău), anul XVIII, nr. 5–6.

- Фрумкина 1995 = Р.М. Фрумкина, *Есть ли у современной лингвистики своя эпистемология?*, in „Вопросы языкознания”, nr. 2.
- Костомаров 1990 = В.Г. Костомаров, *Мир сегодня и русский язык*, in „Русский язык в национальной школе”, nr. 11.
- Уфимцева 2009 = Н.В. Уфимцева, *Предисловие*, in *Язык и сознание: психолингвистические аспекты*. Под ред. Н.В. Уфимцевой, Т.Н. Ушаковой, Москва–Калуга, Изд-во «Эйдос».
- Ушакова 2009 = Т.Н. Ушакова, *Существует ли общий и неизменяемый предмет психолингвистики?*, in *Язык и сознание: психолингвистические аспекты*, Под ред. Н.В. Уфимцевой, Т.Н. Ушаковой, Москва–Калуга, Изд-во «Эйдос».

COSERIAN’S CONCEPT OF “CREATIVITY”

ABSTRACT

The article focuses on some aspects of Coseriu’s concept of creativity. As a characteristic feature of all human (free) cultural activities, *creativity* has its own peculiarity when expressed in language – a field which is presented, on the one hand, as the basis of the whole culture, and, on the other hand, as a form of culture.

Keywords: *creativity, speech, distinction, synchrony, diachrony, language, culture, alterity, variety, homogeneity.*